

XALQINI DÜNYAYA ÇIXARAN ÜZEYİRBƏY...

Allahverdi EMİNOV
*fəlsəfə doktoru, dosent, yazıçı
və jurnalist, ədəbiyyatşünas,
pedaqoq.*

**Parisdə Lev Tolstoyun romanı
əsasında çəkilmiş "Anna Kareni-
na" filmi göstərilərkən qraf Tol-
stoyun qızı Tatyana Tolstoy - Su-
xotina pulsuzluğu ucbatından
həmin filmə baxa bilməmişdir.
Bəli, bu, bütöv rus xalqının faciə-
siydi...**

Bu sətirləri oxuyanda analoqu olan faciələrimizi xatırladım: ədəbiyyatda, mədəniyyətdə, davranışda və ilaxırda. Və kökünü düşündüm, iki (hələlik) özümüzdən asılı olan - nə Sovet rejimində, nə də müstəqilliyimiz demokratiyasında səbəbi üzərində dayandım: unatqanlıq və laqeydlik.

Birinci daha ciddi və dərin anlamdır, ona görə ki, siyasi-sosial problemlər yaradılır, xalq, millət təhqir olunur, var-dövləti dağıdılır, mənimsənilir, nəhayət, müstəmləkə vəziyyətinə gətirilir. Necə ki, erməni daşnakları və çörəyi dizinin üstündə olanlar, böyük şəxsiyyətlərimizi terrora qurban verənlər, yaxud vasitəçilik edənlər: nə az, nə çox - yaxın tariximizdə üç dəfə başımıza fəlakətlər gətirənlər - 1920-ci ildən müstəqilliyimizə qədər respublikamızda ən yüksək vəzifə tutdular: nazir, nazir müavini, prokurorluqda məsul postda çalışdılar... Təəssüf ki, bəzi rəsmi məmurlarımızın erməni dostları və haqqıqları üçün burnunun ucu göynəyir indi də! Erməni vəzifəliləri hətta Üzeyirbəy Hacıbəyovu gözaltılamışdılar; imkan vermədilər onlara. Əlbəttə, böyük ədibimiz M.S.Ordubadinin birinci adamı duyuq salması tarixi faktıdır.

Üzeyirbəy Hacıbəyovu təqdim etməyə ehtiyac yoxdur, çün, belə

fikrə düşsək - tanıtmaq niyyətilə dahi şəxsiyyəti kiçildə bilərik.

Məsələ ondadır - Üzeyirbəy yetmiş illik Sovet sistemində öz layiqli qiymətini aldı: SSRİ xalq artisti və SSRİ dövlət mükafatı laureatı (Stalinin adı ilə), ordenlər, titullar və ilaxırlar. Möhtəşəm abidəsi yaratdığı və adını daşıyan Musiqi Konservatoriyasında ucalmaqdadır.

Böyük şəxsiyyətləri anmaq, xatırlamaq, xaricdən gələn qonaqların marağını özünə çəkmək üçün yaşadığı binanın, yaxud mənzilinin çöl divarına baryelfinin qoyulması barəsində qısa mətnin (faktın) yazılması da yaxşı haldır. Üzeyirbəy də istisna olunmadı, əzəmətli binada ilk belə məlumat - lövhə ona məxsusdur: Vəfat tarixilə (1948); digəri böyük filosofumuz Heydər Hüseynov (1950). Çox sonralar xalq artisti Mərziyyə Davudova, general Akim Abbasov, nazir Nəsrullayev, ictimai xadim Şəmsi Rəhimov, xalq şairi Mirvarid Dilbazi.

Mən Bakı sakini olduğum gündən hər dəfə bu binanın qarşısından keçərkən ayaq saxlayıram, ilkin olaraq dahi Üzeyirbəyin "abidəsi" önündə baş əyirəm, ruhuna dua pıçıldayıram, sonra digər fəxr etdiyimiz şəxsiyyətlər. Bu, hər bir azəri-türkün mənəvi borcudur. Lakin Üzeyirbəyin daşa həkk olunan xatirəsi: ağ mərmərin sıradan çıxması, portretinin bərhad vəziyyətə düşməsi, kirill hərflərinin pozulması.

Bəzən dikisinirəm ki, nə yaxşı yanımda xarici turistlərdən kimlərsə yoxdur, olsa mütləq soruşacaqdır: - Bu şəxs kimdir? Təbii ki, ürək-dən, şişirtmədən konkret informasi-

Panflet

ya verəcəyəm. Amma inanmıram turist-qonaqlar uzaqlaşacaqlar: - Dahi şəxsiyyətin, Allah bilir, 40-50 il əvvəl vurulmuş baryelfi nə vəziyyətdədir? Zəngin respublikamızın bir səliqəli xatirə-lövhəsinə imkanı çatdır? Və o ayıq, vətənpərvər turist qanlınıb Akademik Heydər Hüseynova, xalq artisti Mərziyyə xanım Davudovaya da sınıq, narazı hisslə baxacaq, başını istehzə ilə

bulayacaq. Həssas qonaq bununla kifayətlənməyəcək: yüksək incəsənət zövqü və materialı ilə divara yapılmış adını sadaladığım xatirə-heykəlciklərə baxıb məlumat alaçaqlar. Və yenə qanlınıb Üzeyirbəy Hacıbəyovu kədərlə süzəcəklər...

Bu vəziyyətə, yüngül desək, laqeydlikdir. Oxuculara xatırlatmaq istərdim ki, vaxtilə, uzun illər mədəniyyət naziri olmuş Polad Bülbüloğlunun vaxtında - Üzeyirbəyin ruhu - bu cür hörmətsizliklə yanaşan əlaqədar təşkilatlara üzümü tutdum və iki geniş tənqidi məqalə yazdım: "Laqeydliyin anatomiyası" və "Üze-

yirbəyin qonorarı hesabına..." heç bir diri səs çıxmadı, nağıl qəhrəmanımız Məlikməmməd özünü qaranlıq dünyaya apardı. Yeni (o vaxt) mədəniyyət naziri Əbülfəz Qarayev iş başında oturanda sevindim, eləcə də bütün xalqımız. Belə utanc gətirən vəziyyətə yeni nazir dözməyəcək, vəzifəsi bir yana, o, axı dahi bəstəkar Qara Qarayevin qardaşı oğludur və əmisinin müəllimə Üzeyirbəy Hacıbəyov idi... Bəlkə, rəsmi qanunlar-qaydalar öz yerində, Qara Qarayevin xətrinə bərhad vəziyyətli xatirə-lövhəni dəyişdirəcəkdir!

Nəçə illər əvvəl belə təklif irəli sürmüşdüm (məqələmdə) ki, Üzeyirbəyin vəfatından - 1948-ci ildən bu yana bəstəkarın operaları, musiqili komediyaları, publisist əsərləri (cildlər) çap olunmaqdadır; məgər bunlara qonorar düşürmü? Əgər Mədəniyyət Nazirliyinin gücü çatmırsa, qonorar yolu ilə öz halal haqqı hesabına nimdaş baryelf - lövhə müasir zövqlə başqası ilə əvəzlənsin!

Ağır da olsa nostalji arzumu təkrarladım. Axı, Üzeyirbəy Hacıbəyov təkcə bizim yox, dünyanın korifey-bəstəkarıdır. Bununla biz dünya bəstəkarına abidə qoymuş oluruq.

Bugünkü təklifim bir növ xahişdir: - zəhməti hesabına biznes qurub seçilən soydaşlarıma üzümü tuturam - məqsədimi xatırlatmıram. Humanist, təəssübkeş nazirlərimiz iş başındadır, adları çəkməyə cəsarət göstərmədim - onlara da həmçinin. - Nisbətən gənc müğənnilərimiz var, Üzeyirbəyin mahnılarını oxumasalar da - sevirlər, fəxr edirlər: Ədalət Şükürov, Vasif Məhərrəmov, Baloglan Əşrəfov, Tünzələ Ağayeva və bir də Alim Qasimov - sizlərə üz tuturam: dahi Üzeyirbəy Hacıbəyovun xatirəsinə... Çəkinməyin Mədəniyyət Nazirliyimizdən - siz istedadlı və azad sənətkarsız!